Kristina Rickevičiūtė

PERNARAVOS KAPINYNO TYRINĖJIMAI

1988-1989 metais Kauno valstybinis istorijos muziejus tęsė ir baigė Pernaravos kapinyno Kėdainių rajone tyrinėjimus (apie ankstesnius šio paminklo tyrinėjimus žr.: ATL 1986 ir 1987 metais. - V., 1988. - P. 83-85).

Per dejus metus ištirtas dar 1128 m^2 plotas ir aptikti 27 kapai: 13 iš jų nedegintų mirusiųjų kapai - V a. antrosios pusės - VII amžiaus, 6 - VII-IX a. pradžios sudegintų mirusiųjų kapai, vienas XIII-XIV a. sudeginto mirusiojo kapas ir 8 kapai - XVI a. antrosios pusės - XVII a.

Tyrinėjant paaiškėjo, kad viršutinė šios kalvelės dalis visai nustumta, nuarta ir joje kapų neberasta. Jie nustumti ir sunaikinti. Dėl tos pačios priežasties išlikę kapai aptinkami 40-70 cm gylyje.

Nedeginti mirusieji laidoti nuo 118x44 cm iki 227x74 cm dydžio duobėse. Daugelis kapų suardyti. Vyrauja šiaurės vakarų kryptis (11 kapų), kiti palaidoti į pietryčius (3 kapai), į pietvakarius (2 kapai), į rytus ir šiaurę palaidota tik po vieną. Visi mirusieji laidoti aukštielninki, rankų padėtis įvairi. Laidosena išsiskiria kapas Nr. 51, kuriame tarp nedeginto vyro (paguldyto galva į šiaures vakarus) čiurnų buvo supilta sudeginto vaiko kauliukų krūvelė.

V a. antrosios pusės - VII a. kapai aptikti pietvakarinėje kalvelės dalyje. Iš 13 nedegintų mirusiųjų kapų: 8 - palaidoti vyrai, 2 - moterys, 2 - mergaitės ir vieno mirusiojo lytis nenustatyta.

Įkapių nedaug. Iš darbo įrankių rasti įtveriamieji peiliai (k. Nr. 44, 45, 49, 51) ir yla (k. Nr. 48). Kirviai rasti du: kape Nr. 42 įmovinis kirvis, padėtas prie dešiniosios mirusiojo pėdos, o kape Nr. 49 siauraašmenis pentinis, padėtas prie dešiniosios kojos kelio.

Ginklų aptikta kiek daugiau. Įtveriamieji ietigaliai rasti 5 (kape Nr. 45 - du, kapuose Nr. 49, 52, 53 -

po vieną). Su ant krūtinės padėtu vienaašmeniu kalaviju palaidotas mirusysis kape Nr. 45. Vyrui į kapą Nr. 49 įdėtas kovos peilis, o kape Nr. 52 - platusis kovos peilis-kalavijas.

Iš buityje naudotų daiktų kapuose Nr. 53 ir 55 rasti geriamųjų ragų žalvariniai apkalai.

Papuošalų nedaug. Moters kape Nr. 54 (pav. 11) - vienintelis apgalvis, sudarytas iš įvijų ir rombo formos kabučių. Antkaklė lygiu lankeliu su kabliuku

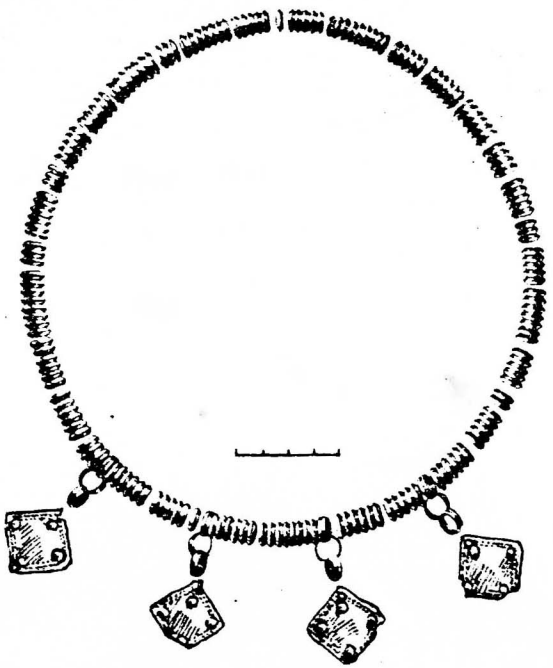

11 pav. Pernarava. Apgalvis iš kapo Nr. 54

ir kilpele puošė kape Nr. 48 palaidotos mergaitės kaklą, o balnelinė ir vytinė antkaklė kūginiais galais - vyrą kape Nr. 51. Rastos 4 segės. Lankinė segė trikampe kojele vyro kape Nr. 44, o kape Nr. 49 -

ilgakojė, kape Nr. 51 - skliutakojė. Moteris kape Nr. 54 papuošta lankine žieduotąja sege. Smeigtukai visi lazdeliniai (kapai Nr. 37, 49, 52, 53). Kape Nr. 53 du smeigtukai sujungti grandinėle. Rankas puošė įvijinės (k. Nr. 39, 49, 52) ir storagalės (k. Nr. 40, 54) apyrankės, įvijiniai žiedai (k. Nr. 44, 52). Be to, vyrų, moterų ir vaikų kapuose (Nr. 48, 52, 54) rasti gintariniai karoliukai.

XVI-XVII a. priklauso 8 kapai (Nr. 37, 38, 41, 43, 46, 50, 56, 57). Iš jų trys visai suardyti. Įkapių rastos vos kelios: su peiliais palaidoti vyras kape Nr. 43 ir moteris - 41, o yla įdėta mergaitei į kapą Nr. 37. Vienintelis papuošalas - signetinis žiedas rastas vyro kape Nr. 43.

Sudegintų mirusiųjų kapai aptikti pietvakarinėje kapinyno dalyje. Sudegintieji palaidoti tokio pat dydžio duobėse, kaip ir nedeginti mirusieji, 43-52 cm gylyje. Sudeginti kauliukai suberti į krūvelę nuo 38x13 cm iki 52x22 cm dydžio ir 9-12 cm storio plotelyje, kartu sudėtos ir įkapės.

Rasta darbo įrankių: peiliai (k. Nr. V, X), peiliukas (k. Nr. X). Yla, pjautuvas ir akmeninis verpstukas aptikti moters kape Nr. IV.

Iš ginklų rasti tik 3 įtveriamieji ietigaliai: kape Nr. VIII - vienas, o kape Nr. X - du. Papuošalai įvairesni: ištempta, perlaužta vytinė antkaklė kūginiais galais (k. Nr. IV) bei antkaklė tordituotu lankeliu su kabliuku ir kilpele (k. Nr. VI), lankinė skliutakojė segė ir kitos pusė (k. Nr. VII), geležinis lazdelinis smeigtukas (k. Nr. IV), įvijinės apyrankės (k. Nr. IV, VI), 3 storagalės apyrankės (k. Nr. IV, VI) bei įvijiniai žiedai (k. Nr. IV, VI, VII, X), gintariniai karoliai (k. Nr. IV, V). Vaiko kape, kuris palaidotas su nedegintu mirusiuoju, įkapių nebuvo.

XIII-XIV a. deginiame kape įkapių rasta nemažai: įtveriamasis peiliukas, kalavijo rankenos skersinukas, 2 žalvarinės pasaginės segės aguoniniais galais ir viena žiedinė, akinių formos pakabutis bei įvijos.

Be to, kasant plotus, surinkta atsitiktinių degintų

ir nedegintų V-X a. radinių: storagalių apyrankių pusių, sulankstytos vytinės antkaklės lankelis, laiptelinė segė, įmovinis ietigalis, geležinis pentinas, plačiojo kovos peilio-kalavijo pusė ir kt.

Kapinynas baigtas tyrinėti. Medžiaga nevienalaikė - apima V-XVII a. Kapinynas skirtinas aukštaičiams.

Birutė Salatkienė

VALDOMŲ KAPINYNO (ŠIAULIŲ RAJ.) 1989 M. TYRINĖJIMAI

Valdomų kapinynas, esąs Šiaulių rajono Gruzdžių apylinkėje, žinomas ir ardomas jau seniai. Esama žinių, kad dar prieš I pasaulinį karą Valdomų dvarelio savininko sūnūs - studentai medikai kasinėdavę į rytus nuo dvarelio buvusią pailgą smėlio kalvelę ir rasdavę žmonių kaulų. Lietuvos žemės vardyno 1935 m. duomenimis, Mikolaityne vadinamame ariamame lauke rasta senovinių durkliukų. Vėliau kapinynas ardytas kasant smėlį.

Pirmą kartą archeologinius tyrinėjimus Valdomuose 1955 m. atliko Šiaulių "Aušros" muziejaus direktorius J. Naudužas. Jis ištyrė vieną VIII-IX a. vyro kapą. Kapinynas toliau buvo ardomas statybų. Jas pradėjus, 1963 m. vasarą vėl buvo rasta ir perduota "Aušros" muziejui keletas to paties laikotarpio papuošalų ir darbo įrankių. 1963 m. kapinyno šiaurinę dalį tyrinėjo MA Istorijos institutas (vad. A. Tautavičius). Tada buvo rastas 21 IX-X a. kapas.

Statybos vyko toliau, buvo ardoma centrinė kapinyno dalis. Kartu iš pietinės dalies pradėtas imti smėlis, ir ilgainiui buvo iškastas didžiulis karjeras. Dabar ant kalvelės stovi dvi karvidės ir du šienainio bokštai, mėšlidė, daržinė.

Dar buvo vilties, kad išliko nepaliestas kapinyno